

KUŞ GÖZLEMÇİLİĞİ

Yanıbaşımızdaki Cennet

Belgesellerdeki doğal yaşam ortamlarını, değişik hayvanları pek çoğumuz ilgiyle izler ve yine çoğumuz gördüğü hayvanların bizlerden çok uzakta yaşadığını düşünür: Sözelimi flamingolar. Adlarını duymayan, belgesellerde izlemeyen neredeyse kimse yoktur. Bilir misiniz ki, ülkemizde her yıl on binlerce flamingo üremekte, barınmakta, beslenmektedir. Hem de neredeyse burnumuzun dibinde. Çoğumuzun fark etmeden önünden geçip gittiği, şehrin hemen içindeki bazı alanlarda bile öylesine canlı bir yaşam vardır ki. Çoğu zaman gözlerimizin önünde, kimi zaman da sadece bir dürbün uzaklıkta olan bu sihirli dünyaya bir göz atmaya ne dersiniz?

Erguvani Balıkçıl - *Ardea purpurea* - Gökso Deltası, İçel 2005

Kuş gözlemciliği nedir?

Kuş gözlemciliği, yaban hayat gözlemciliği türleri arasında en yaygın olanıdır. Bunun en önemli nedeni kuşların cezbedici özellikleri olsa gerek. Kuşların birçok türü var. Her mevsim ülkemize değişik türler gelip gözlerimizi şenlendirir. Değişik mevsimlerde örtündükleri değişik tüylerle bize adeta bir moda gösterisi yaparlar. Hele sesleri, cıvı cıvıdır. İlkbahar sabahında bülbülün keyifli ötüşünü, şırıl şırıl akan bir derenin kenarında dinlemekten daha keyifli ne olabilir? Kuşların insanlara çekici gelmesinin çok önemli bir nedeni daha var. Bizim yapamadığımız bir şeyi yapıyorlar: Uçuyorlar... Bir martının kanadına takılıp süzülmeği hangimiz istemez? Gökdoğanın aerodinamik özelliklerini yansıtabilecek, onun gibi uçuş manevraları yapabilecek bir uçağın hayalini kurmak bile mümkün değil.

Nasıl kuş gözlemcisi olurum?

Her şey kuşları sevmekle başlıyor. İnsan sevdiğini merak da ediyor. Yolunu gözler oluyor, sesini duymadığında kendini huzursuz hissediyor. Sevgi, peşinde öğrenme merakını getiriyor. Ne zaman gelirler, ne zaman giderler, nerelerde beslenir, barınır, ürerler, ne yerler? Öğrenmenin hemen ardından da koruma isteği geliyor. Kendinize, bu güzelliklerin yok olmaması için ne yapabiliriz, diye sormaya başlıyorsunuz. Gözlemcilikle başlayan uğraş, doğa korumacılığa uzanıyor.

İnsanların pek çoğu çevrelerindeki birkaç kuş türünü, örneğin serçeleri, kumruları, kargaları, martıları tanır. Ama kanlarına gözlemcilik girdi mi, bir de bakarlar ki hemen yanı başlarında başka güzel kuşlar da varmış: Saka, ketenkuşu, ispinoz, florya, iskete... Tanıdıklarını sandıkları kuşlar sadece göründükleri kadar değilmiş. Örneğin yurdumuzda sekiz değişik tür serçe, dokuz değişik tür baykuş, on değişik tür karga varmış, Martıların ise

Karabaş Martı - *Larus ridibundus* - Gediz Deltası, İzmir, 2004

o kadar çok türü varmış ki... Hele bütün kuşlar bahar geldiğinde gelinliklerini ve damatlıklarını giyip en güzel sesleriyle düğün şarkılarını söylemeye başladığında onları dinlemenin keyfi başka hiç bir şeye değişilmezmiş.

Kuş gözlemcisi olmak için öyle çok şey gerekmiyor. Temel donanıma zaten sahibiz: Dikkatli bir çift göz ve kulak yeterli. Bir kez kuşların farkına varmaya başladınız mı, arkası da geliyor. Her yerde bizimle birlikte olduklarını fark ediyorsunuz. Pencerenizden dışarıya bakarak da kuş gözlemi yapabilirsiniz. Hele göç

FOTOĞRAFÇILIĞI

Ak Pelikan - *Pelecanus onocrotalus* - Meriç Deltası, Edirne 2006

Kuş gözlemi sırasında nelere dikkat edilmeli?

Kuş gözlem arazilerinde kendinizi korumaya özen göstermelisiniz. Giysileriniz kışın üşütmeyecek, yazın terletmeyecek özellikte olmalı. Ayakkabılarınız uzun yürüyüşler sırasında sizi rahatsız etmeyecek türden olmalıdır. Kocaman bir şapka kışın yağmurdan, yazın güneşten korunmanıza yardımcı olur. Yazın vücudunuzun açıkta kalan bölgelerine güneş kremi sürmeyi, yürüyüşler sırasında bolca su içmeyi de unutmamanızda yarar var elbette.

Gözlem sırasında ilk ve değişmez kural şudur: Kesinlikle zarar verme. Öncelik her zaman doğanıdır. Bir anlamda, gözlem yapmak için olsa bile orada bulunuyor olmak, doğaya müdahaledir. Bu müdahalenin, olabildiğince az zararlar gerçekleşmesine özen gösterilmelidir. Hiçbir gözlem, bir canlının barınmasından, beslenmesinden, üremesinden daha önemli değildir. Gözlem sırasında doğal yaşamın döngüsüne engel olunması, ciddi zararlar yol açabilir.

Kuş gözlemcilerinin ve fotoğrafçıların ortak buluşma noktalarından biri olan Trakuş'ta (www.trakus.org) benimseyip ilke haline getirdiğimiz etik kuralları buraya aynen almakta yarar var:

dönemlerinde binlerce kuştan oluşan kalabalık sürülere bile rastlayabilirsiniz. Çevrenizdeki bahçelerde, parklarda, koruluklarda, dereelerde, göllerde, ormanlarda pek çok kuş görebilirsiniz. Ormanlarda çok sayıda ötücü kuş bulunur. Ama ağaçlar yoğun, ışık yetersiz olduğundan oralarda kuşları görmek zor olabilir. Kuşlar kendilerini daha çok sesleriyle belli eder. Seslerini dinledikçe hangi sesin, hangi ötüşün ne anlama geldiğini de anlarsınız: Alarm mı, kur mu, alan koruma mı... Bozkırlar barındırdıkları eşsiz yaşam nedeniyle eşsiz

alanlardır. Başka hiçbir alanda göremeyeceğiniz canlı türleri barındırırlar. Buralardaki kuşlar gerek renkleri, gerekse üstün kamuflaj yetenekleriyle gözünüzden kolayca kaçabilir. Hele sulak alanlara, ormanlara doğru uzanıverdiniz mi çeşitlilik birden artar. Bu kez, bu güzellikleri biraz daha uzaktan ama daha ayrıntılı izleyebilmek için gözlerinize biraz yardım gerekir. Kolaylıkla bir dürbün edinebilir ve böylece bu güzellikleri hiç rahatsız etmeden, uzaktan gözlemleyebilirsiniz. Çok daha uzaktan izlemek için ise bir teleskop gerekebilir.

Neden Fotoğraf - Neden Gözlem?

İbibik - *Upopa epops* - Gediz Deltası, İzmir 2006

Kuşları gözlemek çok zevkli bir hobidir. Ama bir süre sonra gördüğünüz bu harika canlıları başkalarına da göstermek istersiniz. Fotoğraf çekmek bu iş için biçilmiş kaftan-

dır. Böylece gördüğünüz kuşları binlerce kişinin daha görmesine, çok sayıda insanın bu güzelleri tanıyıp, bu işe gönül vermesine aracılık etmiş olursunuz. Kuş gözlemleri, fotoğrafların paylaşıldığı ortamlar, sergiler bu güzel uğraşın giderek daha da yayılmasına, sevilmesine yol açar. İnsanlar tanıdıkça sever, sevdikçe korumaya çalışırlar. Dijital fotoğraf makinelerinin yaygınlaşmasıyla, yurdumuzda da insanların bu alana ilgileri çığ gibi büyüdü. Yakın zamana kadar sayıları çok az olan kuş gözlemcilerine, hemen her ilde çok sayıda kuş fotoğrafçısı eklendi. Kuş fotoğrafçılığı el-

bette kuş gözlemciliğinin yaygınlaşmasına da katkıda bulunacak. Gözlemlemek fotoğraf çekmekten daha kolay ve çok daha ucuz bir uğraş olduğu için okullarımızda mutlaka kuş gözlem kulüpleri kurulmalı. Kuşları sevdirmeye ilkokul döneminde başlanmalı; lise ve üniversite düzeyinde kuş gözlem topluluklarının kurulmasına, yaşatılmasına özen gösterilmeli. Değişik illerdeki, sayıları yirmiyeye yaklaşan kuş gözlem toplulukları geleceğe umutla bakmamıza yol açıyor. Rant savaşlarıyla giderek yok olan sulak alanlarımızı gördükçe tutunacak başka dalımız da yok açıkçası.

Etik Kurallar

Doğa fotoğrafçısı veya gözlemcisi olan herkes çevresel ve kişisel olmak üzere iki başlık altında toplanmış şu koşulları ilke edinir.

I) Çevresel Koşullar

- Öncelik doğanın kendisindedir. Gözlemci doğanın konduğu olduğunu unutmaz.
- Bulduğu alan neresi olursa olsun işgalci olduğunu unutmaz ve canlı-cansız tüm ekosisteme saygı gösterir.
- Varlığının, doğada hiçbir şeyin yerini değiştirmesine neden olmaması gerektiğini temel bir ilke olarak kabul eder.
- Çevreye mümkün olan en az zararı vermek amacıyla, eğer varsa kullanılan patikaları izler.
- Doğadaki tüm canlıların yaşamlarının ve yaşam alanlarının daha iyiye gitmesini amaç edinir.

- Her canlının ve yaşam alanının eşsiz olduğunu kabul eder.
- Özel mülklere, mülk sahibinin izni olmadan girmez.

II) Kişisel Koşullar

- Fotoğrafını çekmeye çalıştığı veya gözlemlediği canlının rahatsız olduğunu hissederse, o canlıyı kaçırmaktansa kendisi alandan uzaklaşır.
- Canlının yaşam alanına herhangi bir şey fırlatmaz.
- Kullanıyorsa kamuflajını, herkesin dikkatini çekecek, dolayısıyla alana ilgiyi artıracak bir yere kurmaz.
- Yuvaya kesinlikle yaklaşmaz. Daha yakın poz almak için kuşu kovalamaz.
- Kuşun ebeveyninin yuvaya yarım saatte uğramadığını fark ederse hemen kamuflajından uzaklaşır.

- İyi foto elde etmek için dalları kırmaz.
- Kuşları cezbetmek için ses çikaran araçlar kullanmaz. Gürültü etmez, göz alıcı renklerde giysi giymez.
- Yuvalardan, yuva kolonilerinden, kur alanlarından, kalabalık tüneklerden ve önemli beslenme alanlarından uzak durur.
- Zorda kalmadıkça yapay ışık kullanmaz.
- Nadir bir canlı görürse o canlının alanına hiçbir şekilde girmez ve alanı, yetkili kurumlar dışında kesinlikle ifşa etmez.
- Hiçbir şekilde yumurtayı, yuvayı veya kuşu eline almaz.
- Etik kurallara uymadığını gözlediği diğer gözlemcileri uyarır, onlara örnek olur.
- Bulduğu tüm alanlardan güzel anılar ve fotoğraflar dışında hiçbir şey almaz, bu alanlara hiç bir şey bırakmaz.

Kukumav - *Athene noctua* - Denizli, 2007

İzmir Yalıçapkını - *Halcyon smymensis* - Adana, 2005

Karabatak - *Phalacrocorax carbo* - Gediz Deltası, İzmir 2005

Kuş Fotoğrafı Nasıl Çekilir?

Nerede Elbette ki kuşların olduğu her yerde. Balkonunuz, parklar, bahçeler, sulak alanlar, bozkırlar, yaylalar, ormanlar. Kuşlar hakkında bilginiz arttıkça hangi kuşların hangi yaşam alanlarında bulunduğunu, buralara hangi mevsimlerde geldiklerini öğrenebilirsiniz. Bu bilgilere kuşların davranış özellikleri bilgisi de eklenince, fotoğraflarını çekmek için gereken temeller atılmış olacaktır. İyi kuş fotoğrafı çekmenin en önemli sırrı iyi bir kuş gözlemci olmaktır. Bunu yeterli, uygun donanım ve gizlenme izler.

Nasıl Kuşların aşırı avlanması hemen hemen tüm kuşları içgüdüsel olarak insanlardan

korkar hale getirmiştir. Yuvadan yeni çıkmış bir yavru bile insanı fark ettiğinde ilk tepkisi kaçmak olacaktır. Hele yırtıcılar daha yüzlerce metre uzaktan sizi fark eder. Hele de elinizde tüfeğe benzer kocaman bir aletle (teleobjektifle) onlara doğru ilerliyorsanız. Bu nedenle kuş fotoğrafı çekerken gizlenme (yani kamuflaj) çok önemlidir. Kuşların sizi fark etmesini önleyecek her türlü yöntem işinize yarayacaktır. Alınacak ilk önlem, giysilerinizin kuşların sizi kolayca fark etmesini engelleyecek renklerde olmasıdır. Bir çalının ardına gizlenebileceğiniz gibi, özel olarak yapılmış gizlenme giysileri ve çadırlar da işinizi büyük ölçüde kolaylaştırır. Elinizde ne kadar büyük teleobjektifler olursa olsun, gizlenmeden kuşlara yaklaşıp fotoğraflarını çekmek neredeyse imkânsızdır.

Hangi Donanımla Kuş fotoğrafçılığında en önemli donanımı teleobjektifler oluşturur. Genellikle, odak uzunluğu 400 mm'den büyük olan objektifler yeğlenir. Çoğu kez ışık yeterli olmadığından, hele de hareketli anlar yakalanmaya çalışılacaksa, yani uçan kuşların fotoğrafları çekilecekse diyafram açıklığı fazla olan objektifler yeğlenir (f 2,8-5,6). Dijital fotoğraf makinelerinin yaygınlaşıp ucuzlaması da kuş fotoğrafçılığının yaygınlaşmasında çok etkili olmuştur. Teleobjektiflerle çekim sırasında, ufak titremeler bile fotoğrafınızı çok kötü etkileyeceğinden fotoğraf makinesini sabitlemenin çok yararı olur. Bu amaçla yaygın olarak tek ayak (monopod) ve üç ayak (tripod) destekler kullanılır. Otomobil içinden yapılan çekimlerde fasulye torbaları çok yararlıdır. U şeklinde, dikilmesi çok kolay olan bu torbalar otomobilin penceresine konulursa objektife iyi bir destek sağlayabilir. Tek sakıncası kuru fasulyenin pahalı ve ağır olması. Ben bu nedenle ayçekirdeği koymayı yeğliyorum.

Dijital makinelerin çok fazla fotoğraf çekmeye olanak sağlaması, makinelerin giderek büyüyün mega piksellerde fotoğraflar üretir

hale gelmesi bir soruna da yol açmaktadır: Çekim sırasında hızla tükenen bellekler. Bu da bellek kartlarının kapasitelerinin artmasıyla çözümlenmiştir. Bugün kuş fotoğrafçılarının çoğu yanlarında gigabytelarca bellek, gereğinde yedeklemek ve boşaltmak için de yedekleme üniteleri taşırlar. Daha sonra fotoğrafların depolanması, yedeklenmesi, arşivlenmesi de evlerimizdeki bellek ünitelerinin tetrabytelar düzeyine çıkmasına neden olmuştur.

Çekim Sonrası Fotoğrafçının işi elbette çekimle bitmez. Fotoğrafçıların çoğu işlenmemiş, ham formatlarda (raw, nef) çekim yapmayı yeğler. Bu formatlar, çekim sonrası işleme aşamalarında büyük yarar sağlar. Raw fotoğraflar fotoğraf işleme programlarında (örneğin photoshop) tek tek elden geçirilir. Bu sırada pek çok fotoğraf bellekte yenilerine yer açmak için temizlenir. Hatalı kadrajlamalar, yetersiz ışığa kurban gidenler, kötü pozlananlar silinir. Eğer buna eliniz varmazsa bilgisayar belleğiniz kısa zamanda tükeniverecek demektir. Sonra da çektiğiniz fotoğraflarınıza keyifle bakmaya, "neler çekmişim ben" demeye gelir sıra (unutmayın, bir yıl sonra bu "harika" fotoğraflara baktığınızda hemen hemen hiçbirini beğenmeyeceksiniz). Ardından çektiğiniz fotoğrafları arkadaşlarınızla paylaşmaya başlarsınız. Bunun altında bir özendirme yatar biraz da. Keyifli bir yarış başlar aranızda. "Bakın, bu gün ne çektim" demenin tadını çıkarırsınız akşam bilgisayar başına geçtiğinizde. Arkadaşınızın çektiği fotoğrafları gördüğünüzde de, bir sonraki fotoğraf gününüzde nerelere gideceğinizi planlamaya başlarsınız. Arada sırada da olsa fotoğraflarınızın en beğendiklerinizden basıklar alırsınız özenle. Hangisini bastıracağınıza uzun süre karar veremezsiniz, "hepsini birden" diyebilirsiniz gelir, cebiniz engel olur. Bu harika ürünler duvarlarınızı süsler, sevdiklerinize güzel birer armağan olur.

Kuş gözlemi, Gediz Deltası, İzmir 2003 (Üstte)
Kuş gözlemi, Büyük Menderes Deltası, Aydın 2003 (Altta)

Web siteleri - ilgili kurum ve kuruluşlar

Trakus-Türkiye'nin Anonim Kuşları: www.trakus.org
Kuş Gözlemciliği Sayfası-Kustr: www.kustr.org
Kuş araştırmaları Derneği: www.kad.org.tr
Doğa derneği: www.dogaderneği.org
İzmir Kuş Cenneti: www.izmirkuscenneti.gov.tr
Ege Doğal Yaşamı Koruma Derneği: www.egedoga.org

Yazı ve Fotoğraflar:
Kazım Çapacı
Doç. Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
Kuş gözlemcisi